

Veien mot en fiendtlig arkitektur

Påstanden om at **den økende privatiseringen av det offentlige byrom** forsterkes av en bevisst fiendtlig arkitektur, belegges i en ny bok med en rekke eksempler fra litteraturen.

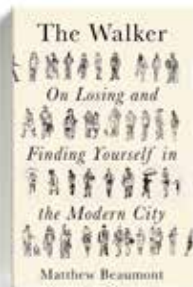
Bokomtale
Fredrik Giertsen
Litteraturviter
og skribent

MATTHEW
BEAUMONT

«THE WALKER
– ON FINDING
AND LOSING
YOURSELF IN
THE MODERN
CITY»

Verso Books,
London 2021

272 s.

Demokratiets omfang

Matthew Beaumont, som er professor i engelsk ved *University College* i London, har analysert ni litterære verk – fra Edgar Allen Poes «The Man Of the Crowd» (1840) til Ray Bradburys «The Pedestrian» (1951) – og undersøkt hvordan denne litteraturens sentrale karakterer forholder seg til det urbane rommet som omgir dem.

De er stort sett fotgjengere, men hverken romantiske svermere eller selvbevisste flanører, for de er usikre, syke og fattige skikkelser av begge kjønn, og ikke lenger utelukkende menn fra aristokratiet eller borgerskapet.

Det de har til felles, er at de hver på sin måte må forholde seg til en form for utenforskap, som marginale skikkelser. Slike har man selvsagt alltid kunnet finne i enhver storby, men ifølge Beaumont har det funnet sted en markant endring i byens arkitektoniske utforming – dens materialitet – som påvirker innbyggerne negativt.

Beaumont hevder i boken «**The Walker – On Finding and Losing Yourself in the Modern City**» at modernismen holdt idealene om demokrati og åpenhet høyere enn i dag. Han mener at folkestyret i vår tid er blitt den korporative kapitalismens* gissel, og at byggepraksisen er blitt deretter.

Offentlig mistenksomhet

Arkitekturens forhold til demokratiet vil være bestemt av stikkord som *tilgjengelighet* og *innsyn*. Innen litteraturen er det derimot snakk om utvidelse av klasseperspektivet og inkludering av minoriteter. Nå blir det sjelden full enighet når begreper som «modernisme» skal diskuteres,

men Beaumonts ærend er uansett å diagnostisere utviklingen mot det han – med Marx' og Freuds begreper – oppfatter som vår tids fremmedgjørende og «nifse» (*unheimlich*) byrom.

Om midten av 1800-tallet var glanstiden til borgerskapets spradebasser og dets litterære arketypp, Baudelaires (riktignok også motsetningsfylte) flanør, så må de gradvis vike for en ny generasjon av nølende, snublende og nervøse skikkelser. Disse utviser ofte manglende målrettethet som bryter med både byplanleggerens forventninger og det industrielle systemets arbeidsetikk og tidsdisiplin.

Som følge av dette, blir de ofre for systemets mistenksomhet, noe som – ifølge Beaumont – er et foruroligende sykdomstegn for demokratiet.

Marginale individer

I «The Walker» kan vi lese om en rekke figurer som – til tross for at de har lidelser som hukommelsestap, agorafobi eller delirium – i bunn og grunn representerer helt vanlige mennesker som ufortjent er blitt marginaliserte.

Ett eksempel er kvinnene, som lenge ble mistenkeliggjort – eller rett og slett stemplet som prostituerte – hvis de skulle våge seg ut for å slentre på boulevarden uten selskap.

Arkitekturens forhold til demokratiet vil være bestemt av stikkord som tilgjengelighet og innsyn. Innen litteraturen er det derimot snakk om utvidelse av klasseperspektivet og inkludering av minoriteter.

Uinntagelig rådhus Denne bygningen, tegnet av Foster and Partners, fungerte som Londons City Hall – Stor-Londons lokalmyndighet – frem til 2021. Illustrasjonen innfelt er fra Edgar Allen Poes «The Man of the Crowd».

Foto: GETTY IMAGES/ISTOCKPHOTO

* I den kapitalismekritiske samfunnsvitenskapen defineres «korporativ kapitalisme» som en overdreven oppsamling av makt og innflytelse i store, transnasjonale selskaper, slik at de kan påvirke politiske prosesser til sin fordel, utenfor demokratisk kontroll og uten hensyn til hva som er til gagn for befolkningen som helhet.

Veien mot en fiendtlig arkitektur

» I så måte er Virginia Woolfs «Mrs. Dalloway» (1925) som et revolusjonært skrift å betrakte: Ikke bare hevder hovedpersonen sin rett som flanøse, men boken som sådan utfordrer også det dominerende mannlige monopolet på å definere tilstanden i den moderne metropolen.

I Ray Bradburys dystopiske «**The Pedestrian**» (1951) møter

vi en mann som vandrer rundt uten mål og mening i en navnløs by etter mørkets frembrudd. Han er den eneste fotgjengeren, delvis fordi alle andre sitter og ser på fjernsyn, men også fordi det å gå til fots er blitt så uvanlig at det i praksis er forbudt.

Her har altså ordensmyndighetene – i lag med kulturindustrien, slik Theodor W. Adorno advarte mot – tatt full kontroll over det offentlige rom nattetid. Hovedpersonen er – i likhet med mange av de andre karakterene vi blir kjent med – på en slags flukt, der hans indre verden kollapser mens følelsen av tilhørighet i den ytre verden, det offentlige rom, forsvinner.

Fiendtlig estetikk

I 1955 lanserte den franske situasjonisten* Guy Debord begrepet *psykogeografi*, som han definerte som «studien av de konkrete lovene og spesifikke effektene som de geografiske omgivelsene, enten de er organisert bevisst eller ikke, har på følelsene og oppførselen til individene».

* tilhenger av en revolusjonær bevegelse med røtter i tidlig europeisk avantgarde

Den ikke-menneskelige,

fremmedgjørende estetikken er spesielt tydelig i en tid da det åpne demokratiet har latt seg forføre av den korporative kapitalismen.

Det er denne sammenhengen Beaumont – i negativ forstand – har forsøkt å avdekke. Han mener (i likhet med Slavoj Žižek) at bygninger blir besjelet og nærmest begynner å stirre tilbake når vi beveger oss rundt eller imot dem. På denne måten kan også hus til en viss grad være forhekset (slik som «morens hus» beliggende overfor Bates Motel, der handlingen foregår – i Hitchcocks film «Psycho» (1960)).

Men Beaumonts mål med analysen er å peke på at denne ikke-menneskelige, fremmedgjørende estetikken er spesielt tydelig i en tid da det åpne demokratiet har latt seg forføre av den korporative kapitalismen. Arkitektonisk sett har de smeltet sammen i en egen estetikk tilpasset den private sektor, i Londons tilfelle særlig de superrike, som ønsker å skjule sine formuer.

Et fellesområde for de få

Et eksempel på dette er byens tidligere City Hall, som ligger rett ved Themsen og huset Stor-Londons lokalmyndigheter. Dette var naturligvis en offentlig bygning, men på privat grunn, nylig avhendet til et kuwaitisk eiendomsselskap.

Her var alle de kjente sikkerhetstiltakene på plass, som overvåkingskameraer og sikkerhetsvakter, men i tillegg blir tiggere, gatemusikanter og demonstranter rutinemessig bortvist. Hele området var tilsynelatende konstruert for at de som befant seg der, skulle internalisere følelsen av å bli overvåket.

Beaumont beskriver selve bygningen som om den er ikledd visir, med dets avstengte, defensive egenskaper, noe han mener er karakteristisk for hvordan moderne offentlige bygg henvender seg til omgivelsene.

Og den er faktisk utformet akkurat som en hypermoderne hjelm, noe som forsterker nettopp den «nifse» eller «uhyggelige» følelsen Freud beskrev. Han siterer også den fransk-algeriske filosofen Jacques Derrida, som sa at «maktens øverste *insignium** er å kunne se uten å bli sett».

(*verdighetstegn)

Særlig de underprivilegerte følte at terskelen for å nærme seg denne offentlige bygningen, som strengt tatt skulle tilhørt dem, var blitt svært høy.

Psykogeografi Den gåtefulle stemningen i Giorgio de Chiricos «Mistero e melancolia di una strada» (1914) viser til forholdet mellom metafysikk og byrom. Bildet nederst er fra Japans hovedstad, Tokyo.

Foto: GETTY IMAGES

Hyttemagasinet gir deg rådene du trenger

Hyttemagasinet gir deg nyttige og praktiske tips til både ting du bør gjøre og det du helst vil gjøre når du er på hytta. Vi gir deg smarte løsninger når du skal pusse opp, bygge nytt, mange gjør det selv-tips og mye inspirasjon til aktiviteter for både store og små.

6 utgaver kr 399 | 12 utgaver kr 649

Bestill på **hytte.aftenposten.no**

Fornyes til kr 76/md. Ingen bindingstid.